

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Затверджено
Вченою радою
Запорізького національного університету
протокол № 1 від 27.09.2022 р.
Голова Вченої ради, ректор
 М. О. Фролов

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ УКРАЇНСЬКОЇ ГРАМАТИКИ

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
підготовки здобувачів третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти
ступеня доктора філософії

Укладач:

Христіанінова Р. О., завідувач кафедри української мови, доктор
філологічних наук, професор

Погоджено:

Проректор з наукової роботи

Проректор з науково-педагогічної роботи

Зав. відділу аспірантури і докторантури

Г. М. Васильчук

Ю. О. Каганов

О. П. Єфіменкова

1. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, рівень вищої освіти	Характеристика навчальної дисципліни
		Денна, вечірня, заочна форми навчання
Кількість кредитів – 4	Галузь знань: 03 гуманітарні науки	вибіркова
		Цикл професійної підготовки
Змістових модулів – 8	Спеціальність: 035 філологія	Рік підготовки:
Загальна кількість годин – 120		2-й
		Лекції 32 год.
Освітньо-наукова програма «Філологія»		Практичні 0 год.
Рівень вищої освіти: третій (доктор філософії)	Самостійна робота	
	88 год.	
	Вид підсумкового контролю: залік	

2. МЕТА ТА ЗАВДАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Метою викладання навчальної дисципліни є ознайомлення аспірантів із актуальними проблемами морфології й синтаксису української мови, зокрема питаннями виокремлення частин мови та окреслення їхньої системи, виокремлення та потрактування основних синтаксичних одиниць, їхніх функцій у мові й мовленні.

Основними **завданнями** вивчення дисципліни «Актуальні проблеми української граматики» є: ознайомлення аспірантів із різними підходами до виокремлення частин мови, їхньої типології, принципами організації системи частин мови, транспозиційними явищами в системі частин мови; різними підходами до визначення основних синтаксичних одиниць, виокремлення їхніх типів, розуміння їхніх функцій.

Згідно з вимогами освітньо-наукової програми аспіранти повинні досягти таких програмних **компетентностей і програмних результатів навчання:**

Перелік компетентностей	
ЗК 1	Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу нових та комплексних ідей.
ЗК 2	Здатність вчитися, оволодівати сучасними знаннями, застосовувати їх у практичних ситуаціях.
ЗК 3	Здатність до формування системного наукового світогляду та загального культурного кругозору.

ЗК 4	Здатність до критичного мислення.
ЗК 6	Здатність до пошуку, оброблення та аналізу наукової інформації з різних джерел; використання інформаційно-комунікаційних технологій у дослідницькій та викладацькій діяльності.
СК 1	Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності.
СК 2	Здатність до засвоєння основних концепцій, розуміння теоретичних і практичних проблем, історії розвитку та сучасного стану наукових знань за спеціальністю 035 Філологія, оволодіння термінологією з досліджуваного наукового напрямку
СК 5	Здатність аналізувати філологічні явища з погляду фундаментальних філологічних принципів і знань, класичних та новітніх дослідницьких підходів, а також на основі відповідних загальнонаукових методів в Україні та закордоном.
СК 8	Здатність до всебічного аналізу лінгвокогнітивних та соціокультурних процесів, до моделювання та прогнозування тенденцій розвитку мовних, позамовних та мовленнєвих явищ.
СК 10	Виявлення тенденцій розвитку сучасної філології, сучасної української наукової мови, знання доробку провідних вітчизняних та зарубіжних учених-філологів, творче використання їхніх здобутків у дисертаційному дослідженні.
Програмні результати навчання	
ПРН 1	Демонструвати системний науковий світогляд та загальний культурний кругозір; володіти техніками і технологіями критичного мислення.
ПРН 6	Використовувати методи і способи ефективної комунікації та міжособистісної взаємодії в академічному середовищі.
ПРН 11	Здійснювати пошук, оброблення та аналіз наукової інформації, її систематизацію та узагальнення; використовувати інформаційно-комунікаційні технології у дослідницькій та викладацькій діяльності.
ПРН 26	Рецензувати публікації (наукові статті, монографії, підручники, посібники тощо) та презентації (виступи на конференціях, наукових семінарах тощо фахових заходах), а також брати участь у міжнародних наукових дискусіях, висловлюючи та відстоюючи свою власну позицію та розширюючи межі використання науково-філологічного знання.

3. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Змістовий модуль 1. Граматика як розділ мовознавчої науки.

Тема 1. Граматичні рівні – морфологічний, синтаксичний і словотвірний, їхні предмети й завдання. Парадигматичні й синтагматичні відношення між елементами мови. Предмет і завдання морфології. Предмет і завдання синтаксису. Предмет і завдання словотвору.

Тема 2. Граматичне значення, граматична категорія. Граматичні значення, їхні типи (реляційні й референційні граматичні значення), засоби вираження граматичних значень. Способи вираження граматичних значень: синтетичний, аналітичний, аналітико-синтетичний, супрасегментний. Поняття грамеми. Граматична форма, типи граматичних форм (синтетичні, аналітичні й аналітико-синтетичні). Граматична категорія, типологія граматичних категорій. Однорівневі (морфологічні, синтаксичні, словотвірні) й міжрівневі граматичні категорії.

Змістовий модуль 2. Частини мови. Принципи і критерії виокремлення частин мови. Класифікації частин мови в українському мовознавстві.

Тема 3. Принципи і критерії виокремлення частин мови. Частини мови як основні морфологічні одиниці. Принципи і критерії виокремлення частин мови. Гетерогенні й гомогенні класифікації частин мови.

Тема 4. Традиційні класифікації частин мови. Традиційна десятикомпонентна система частин мови. Самостійні і службові частини мови. Системи частин мови за В. В. Виноградовим, її підтримка та розвиток авторами українських підручників для вишів (М. А. Жовтобрюх, В. О. Горпинич). Класифікація частин мови І. К. Кучеренка.

Змістовий модуль 3. Система частин мови в новітній українській академічній граматиці.

Тема 5. Сучасне розуміння системи частин мови. Концепція частин мови І. Р. Вихованця. Обсяг іменника, прикметника, дієслова, прислівника й числівника як частин мови. Місце займенникових слів у системі частин мови.

Статус прийменників, сполучників, часток, зв'язок, вигуків у функційно-категорійній граматиці. Прийменники як окремий тип службових слів-морфем з релятивною семантикою. Первинні і вторинні прийменники. Сполучники як службові слова-морфем, їхні граматичні функції у структурі речення. Частки як службові слова-морфем, їхні комунікативні функції. Специфіка зв'язок як окремого типу слів-морфем. Слова-речення, їхні типи.

Тема 6. Транспозиційні явища в системі частин мови. Три ступені взаємопереходу в системі частин мови: синтаксичний, морфологічний і семантичний.

Тема 7. Ієрархія частин мови. Центральні й периферійні частини мови. Семантико-граматичний центр частин мови. Іменник і дієслово як центральні частини мови, основні ознаки їхньої центральності. Семантична характеристика іменника, первинні і вторинні іменники, займенникові іменники. Семантична характеристика дієслова, первинні і вторинні дієслова.

Грамматична периферія частин мови. Критерії виділення периферійних частин мови. Семантико-синтаксичні ознаки прикметника як периферійної частини мови, первинні і вторинні прикметники, займенникові прикметники. Семантико-синтаксичні ознаки прислівника, займенникові прислівники. Дієприслівник як синтаксичний і морфологічний прислівник. Числівник як найпериферійніша частина мови.

Змістовий модуль 4. Синтаксис. Основні синтаксичні поняття, їхнє витлумачення в традиційному і новітньому українському синтаксисі.

Тема 8. Зв'язок між синтаксичними одиницями в традиційному і новітньому висвітленні. Сурядний і підрядний зв'язок, типи підрядного зв'язку в традиційному синтаксисі. Розмежування понять «синтаксичний зв'язок» і «семантико-синтаксичні відношення» в новітньому українському синтаксисі. Синтаксичний зв'язок як формально-граматичний зв'язок компонентів речення та частин складного речення. Основні типи синтаксичних зв'язків: предикативний, підрядний і сурядний, їх диференційні ознаки. Недиференційований синтаксичний зв'язок і подвійний синтаксичний зв'язок як периферія системи синтаксичних зв'язків. Форми синтаксичних зв'язків: координація, узгодження, керування і прилягання.

Тема 9. Семантико-синтаксичні відношення в простому і складному реченні. Семантико-синтаксичні відношення як змістові відношення між компонентами речення. Взаємозв'язок семантико-синтаксичних відношень і синтаксичних зв'язків. Первинні і вторинні семантико-синтаксичні відношення. Типи первинних і вторинних відношень.

Тема 10. Словосполучення в традиційному і новітньому синтаксисі. Традиційне розуміння словосполучення як окремої синтаксичної одиниці. Словосполучення як некомунікативна непередикативна одиниця-конструкція, підпорядкована реченню. Підрядні і сурядні словосполучення. Формально-граматичні та семантичні типи підрядних і сурядних словосполучень.

Змістовий модуль 5. Просте речення в традиційному і новітньому синтаксисі.

Тема 11. Розуміння природи речення в традиційному і новітньому синтаксисі. Дискусії щодо природи речення в традиційному синтаксисі. Новітня концепція речення як багатовимірної мовної одиниці.

Тема 12. Формально-синтаксична організація простого речення. Просте речення як монопредикативна одиниця. Основні формально-граматичні типи простого речення: двоскладні, односкладні й нечленовані речень. Традиційне і нове розуміння головних і другорядних членів речення. Формально елементарні і формально неелементарні прості речення.

Тема 13. Семантико-синтаксична організація простого речення. Поняття пропозиції. Семантично елементарні й семантично неелементарні прості речення. Поняття синтаксеми. Типи синтаксем у структурі простого семантично елементарного речення. Предикат як центральна синтаксема простого елементарного речення. Субстанційні синтаксеми простого семантично елементарного речення. Синтаксеми невалентного характеру: вторинні предикатні і субстанційні синтаксеми у семантично неелементарних простих реченнях.

Змістовий модуль 6. Складні речення в традиційному і новітньому синтаксисі.

Тема 14. Система складних речень у традиційному синтаксисі. Еволюція поглядів на природу компонентів складного речення. Складносурядні і складнопідрядні речення. Різні підходи до розуміння природи безсполучникових складних конструкцій.

Тема 15. Система складних речень у новітньому синтаксисі. Елементарні і неелементарні складні речення: формально елементарні і формально неелементарні складні речення; семантично елементарні і семантично неелементарні складні речення. Класифікація складних речень із позицій функційно-категорійної граматики: складносурядні, складнопідрядні, речення зі взаємозалежними частинами та речення з недиференційованим синтаксичним зв'язком.

4. СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Назви тематичних розділів і тем	Кількість годин			
	усьог о	у тому числі		
		л.	практ	сам. роб.
1	2	3	4	5
Змістовий модуль 1.				
Граматики як розділ мовознавчої науки				
Тема 1. Граматичні рівні – морфологічний, синтаксичний і словотвірний, їхні предмети й завдання	7	2	-	5
Тема 2. Граматичне значення, граматична категорія	8	2	-	6
<i>Разом за змістовим модулем 1</i>	15	4	-	11
Змістовий модуль 2.				
Частини мови. Принципи і критерії виокремлення частин мови.				
Класифікації частин мови в українському мовознавстві				
Тема 3. Принципи і критерії виокремлення частин мови	6	2	-	4
Тема 4. Традиційні класифікації частин мови	9	2	-	7
<i>Разом за змістовим модулем 2</i>	15	4	-	11
Змістовий модуль 3.				
Система частин мови в новітній українській академічній граматиці				
Тема 5. Сучасне розуміння системи частин мови.	5	2	-	3

Концепція частин мови І. Р. Вихованця				
Тема 6. Транспозиційні явища в системі частин мови	5	2	-	3
Тема 7. Ієрархія частин мови. Центральні й периферійні частини мови	5	2	-	3
<i>Разом за змістовим модулем 3</i>	15	6	-	9
Змістовий модуль 4.				
Синтаксис. Основні синтаксичні поняття, їхнє витлумачення в традиційному і новітньому українському синтаксисі				
Тема 8. Зв'язок між синтаксичними одиницями в традиційному і новітньому висвітленні	5	2	-	3
Тема 9. Семантико-синтаксичні відношення в простому і складному реченні	5	2	-	3
Тема 10. Словосполучення в традиційному і новітньому синтаксисі	5	2	-	3
<i>Разом за змістовим модулем 4</i>	15	6	-	9
Змістовий модуль 5.				
Просте речення в традиційному і новітньому синтаксисі				
Тема 11. Розуміння природи речення в традиційному і новітньому синтаксисі	5	2	-	3
Тема 12. Формально-синтаксична організація простого речення	5	2	-	3
Тема 13. Семантико-синтаксична організація простого речення	5	2	-	3
<i>Разом за змістовим модулем 5</i>	15	6	-	9
Змістовий модуль 6.				
Складні речення в традиційному і новітньому синтаксисі				
Тема 14. Система складних речень у традиційному синтаксисі	7	2	-	5
Тема 15. Система складних речень у новітньому синтаксисі	8	4	-	4
<i>Разом за змістовим модулем 6</i>	15	6	-	9
Змістовий модуль 7. Підсумкове тестування	10			10
Змістовий модуль 8. Підготовка доповіді на наукову конференцію	20			20
<i>Усього годин</i>	120	32		88

5. ТЕМИ ЛЕКЦІЙНИХ ЗАНЯТЬ

№ теми	Назва теми	Кількість годин
Змістовий модуль 1.		
Граматики як розділ мовознавчої науки		
1	Граматичні рівні – морфологічний, синтаксичний і словотвірний, їхні предмети й завдання	2

2	Грамматичне значення, граматична категорія	2
	Разом за змістовим модулем 1	4
Змістовий модуль 2.		
Частини мови. Принципи і критерії виокремлення частин мови.		
Класифікації частин мови в українському мовознавстві		
3	Принципи і критерії виокремлення частин мови	2
4	Традиційні класифікації частин мови	2
	Разом за змістовим модулем 2	4
Змістовий модуль 3.		
Система частин мови в новітній українській академічній граматиці		
5	Сучасне розуміння системи частин мови. Концепція частин мови І. Р. Вихованця	2
6	Транспозиційні явища в системі частин мови	2
7	Ієрархія частин мови. Центральні й периферійні частини мови	2
	Разом за змістовим модулем 3	6
Змістовий модуль 4.		
Синтаксис. Основні синтаксичні поняття, їхнє витлумачення в традиційному і новітньому українському синтаксисі		
8	Зв'язок між синтаксичними одиницями в традиційному і новітньому висвітленні	2
9	Семантико-синтаксичні відношення в простому і складному реченні	2
10	Словосполучення в традиційному і новітньому синтаксисі	2
	Разом за змістовим модулем 4	6
Змістовий модуль 5.		
Просте речення в традиційному і новітньому синтаксисі		
11	Розуміння природи речення в традиційному і новітньому синтаксисі	2
12	Формально-синтаксична організація простого речення	2
13	Семантико-синтаксична організація простого речення	2
	Разом за змістовим модулем 5	6
Змістовий модуль 6.		
Складні речення в традиційному і новітньому синтаксисі		
14	Система складних речень у традиційному синтаксисі	2
15	Система складних речень у новітньому синтаксисі	4
	Разом за змістовим модулем 6	6
Усього годин		32

6. САМОСТІЙНА РОБОТА

№ теми	Назва теми	Кількість годин
Змістовий модуль 1.		
Грамматика як розділ мовознавчої науки		
1	Грамматичні рівні – морфологічний, синтаксичний і словотвірний, їхні предмети й завдання	5
2	Способи і засоби вираження граматичних значень. Грамматична форма, типи граматичних форм (синтетичні, аналітичні й аналітико-синтетичні)	3

3	Граматична категорія. Однорівневі й міжрівневі граматичні категорії	3
	Разом за змістовим модулем 1	11
Змістовий модуль 2.		
Частини мови. Принципи і критерії виокремлення частин мови.		
Класифікації частин мови в українському мовознавстві		
3	Гетерогенні й гомогенні класифікації частин мови	4
4	Традиційна десятикомпонентна система частин мови. Самостійні і службові частини мови	3
5	Системи частин мови за В. В. Виноградовим, її підтримка та розвиток авторами українських підручників для вишів (М. А. Жовтобрюх, В. О. Горпинич). Класифікація частин мови І. К. Кучеренка	4
	Разом за змістовим модулем 2	11
Змістовий модуль 3.		
Система частин мови в новітній українській академічній граматиці		
5	Сучасне розуміння системи частин мови. Концепція частин мови І. Р. Вихованця	3
6	Транспозиційні явища в системі частин мови	3
7	Ієрархія частин мови. Центральні й периферійні частини мови	3
	Разом за змістовим модулем 3	9
Змістовий модуль 4.		
Синтаксис. Основні синтаксичні поняття, їхнє витлумачення в традиційному і новітньому українському синтаксисі		
8	Зв'язок між синтаксичними одиницями в традиційному і новітньому висвітленні	3
9	Семантико-синтаксичні відношення в простому і складному реченні	3
10	Словосполучення в традиційному і новітньому синтаксисі	3
	Разом за змістовим модулем 4	9
Змістовий модуль 5.		
Просте речення в традиційному і новітньому синтаксисі		
11	Розуміння природи речення в традиційному і новітньому синтаксисі	3
12	Формально-синтаксична організація простого речення	3
13	Семантико-синтаксична організація простого речення	3
	Разом за змістовим модулем 5	9
Змістовий модуль 6.		
Складні речення в традиційному і новітньому синтаксисі		
14	Складносурядні і складнопідрядні речення	4
15	Речення зі взаємозалежними частинами	2
16	Речення з недиференційованим синтаксичним зв'язком	3
	Разом за змістовим модулем 6	9
	Змістовий модуль 7. Підсумкове тестування	10
	Змістовий модуль 8. Підготовка доповіді на наукову конференцію	20
Усього годин		88

7. ВИДИ КОНТРОЛЮ І СИСТЕМА НАКОПИЧЕННЯ БАЛІВ

№ змістового модуля	Вид контролю	Кількість балів
ПОТОЧНИЙ		
1	<i>Доповідь:</i> Граматичні рівні – морфологічний, синтаксичний і словотвірний, їхні предмети й завдання	5
	<i>Доповідь:</i> Граматичні значення, їхні типи. Способи та засоби вираження граматичних значень	5
2	<i>Доповідь:</i> Система частин мови за В. В. Виноградовим	5
	<i>Доповідь:</i> Класифікація частин мови І. К. Кучеренка	5
3	<i>Доповідь:</i> Концепція частин мови І. Р. Вихованця	5
	<i>Доповідь:</i> Транспозиційні явища в системі частин мови	5
4	<i>Доповідь:</i> Синтаксичний зв'язок і семантико-синтаксичні відношення в простому і складному реченні	5
	<i>Доповідь:</i> Словосполучення в новітньому синтаксисі	5
5.	<i>Доповідь:</i> Традиційне і нове розуміння головних і другорядних членів речення	5
	<i>Самостійна робота 1.</i> Підготовка абстракту на тему: «Типи синтаксем у структурі простого семантично неелементарного речення»	5
6	<i>Самостійна робота 1.</i> Підготовка абстракту на тему: «Складні речення зі взаємозалежними частинами»	5
	<i>Самостійна робота 2.</i> Підготовка абстракту на тему: «Складні речення з недиференційованим зв'язком»	5
	<i>Загалом за поточний контроль</i>	60
ПІДСУМКОВИЙ		
	Залік, у т.ч.	40
	Теоретичне завдання: усна відповідь на заліку	10
	Представлення та захист дослідницької пропозиції за одною із тем курсу	30
	Разом:	100

Шкала оцінювання: національна та ECTS

За шкалою ECTS	За шкалою університету	За національною шкалою
A	90 – 100 (відмінно)	55 (відмінно)
B	85 – 89 (дуже добре)	4 (добре)
C	75 – 84 (добре)	
D	70 – 74 (задовільно)	3 (задовільно)
E	60 – 69 (достатньо)	
FX	35 – 59 (незадовільно – з можливістю повторного складання)	2 (незадовільно)
F	1 – 34 (незадовільно – з обов'язковим повторним курсом)	

8. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА ТА ІНФОРМАЦІЙНІ РЕСУРСИ

1. Алпатов В. М. О разных подходах к выделению частей речи. *Вопросы языкознания*. 1986. № 4. С. 37–46.
2. Андерш Й. Ф. До питання про семантичну структуру речення. *Мовознавство*. 1984. № 5. С. 38–42.
3. Вихованець І. Р. Прийменникова система української мови. Київ: Наукова думка, 1980. 286 с.
4. Вихованець І. Р. Частини мови в семантико-граматичному аспекті. Київ: Наукова думка, 1998. 256 с.
5. Вихованець І. Р. Граматика української мови. Синтаксис [підручник]. Київ: Либідь, 1993. 368 с.
6. Вихованець І. Р., Городенська К. Г., Русанівський В. М. Семантико-синтаксична структура речення. Київ: Наукова думка, 1983. 219 с.
7. Городенська К. Г. Сполучники української літературної мови. Київ, Інститут української мови: Видавничий дім Дмитра Бураго, 2010. 208 с.
8. Горпинич В. О. Морфологія української мови : [підручник]. Київ: Академія, 2004. 336 с.
9. Граматика сучасної української літературної мови. Морфологія / за ред. К. Г. Городенської. Київ : Видавничий дім Дмитра Бураго, 2017. 752 с.
10. Жирмунский В. М. О природе частей речи и их классификации. *Вопросы теории частей речи : [на материале языков различных типов]*. Ленинград: Наука, 1968. С. 7–32.
11. Загнітко А. П. Теоретична граматики української мови. Морфологія. Донецьк: ДонДУ, 1996. 437 с.
12. Івченко М. П. Числівники української мови. Київ: Вид-во Київ. держ. ун-ту ім. Т. Г. Шевченка, 1955. 143 с.
13. Кобченко Н. Система подвійних синтаксичних зв'язків у граматичному ладі сучасної української мови. Київ: ВД «Освіта України», 2018. 514 с.

14. Ковалик І. І. Про лінгвальні категорії, їх властивості і види. *Мовознавство*. 1980. № 5. С.10–13.
15. Костусяк Н. М. Структура міжрівневих категорій сучасної української мови. Луцьк: Волин. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2012. 452 с.
16. Кубрякова Е. С. Части речи в ономаσιологическом освещении. Москва: Наука, 1978. 115 с.
17. Кульбабська О. В. Вторинна предикація у простому реченні. Чернівці: Чернівецький нац. ун-т, 2011. 672 с.
18. Кучеренко І. К. Теоретичні питання граматики української мови. Морфологія : в 2-х ч. Київ: Вид-во Київ. ун-ту. Ч. 1. 1961. 172 с.; Ч. 2. 1964. 159 с.
19. Лукінова Т.Б. Числівники в слов'янських мовах (порівняльно-історичний нарис). Київ: Наукова думка, 2000. 370 с.
20. Матвіяс І. Г. Іменник в українській мові. Київ: Рад. школа, 1974. 184 с.
21. Масицька Т. Є. Типологія семантико-синтаксичних реченневих залежностей. Луцьк, 2016. 416 с.
22. Мацько Л. І. Інтер'єктиви в українській мові. Київ: КДПІ, 1981. 130 с.
23. Межов О. Г. Типологія мінімальних семантико-синтаксичних одиниць. Луцьк: Волин. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2012. 464 с.
24. Ожоган В. М. Займенникові слова у граматичній структурі сучасної української мови. Київ, 1997. 230 с.
25. Паулини Э. К вопросу о сущности частей речи. *Slovo a slovesnost*. 1978. № 3/4. С. 255–258.
26. Селіванова О. О. Сучасна лінгвістика [термінологічна енциклопедія]. Полтава: Довкілля-К, 2006. 716 с.
27. Селіванова О. О. Сучасна лінгвістика : напрями та проблеми : підручник. Полтава : Довкілля, 2008. 712 с.
28. Слинько І. І., Гуйванюк Н. В., Кобилянська М. Ф. Синтаксис сучасної української мови. Проблемні питання [навч. посіб.]. Київ: Вища школа, 1994.
29. Сучасна українська літературна мова : Морфологія. Синтаксис : [підручник]. За ред. А. К. Мойсієнка. Київ: Знання, 2010. 374 с.
30. Сучасна українська літературна мова. За ред. А. П. Грищенка. 2-е вид. Київ: Вища школа, 1997. 493 с.
31. Христіанінова Р. О. Актуальні проблеми сучасної граматики української мови. *Магістр філології: лінгвістика та лінгвдидактика : [навч.-метод. комплекс]* / заг. ред. Р. О. Христіанінової. Бердянськ: Видавець Ткачук О. В., 2015. С. 8–71.
32. Христіанінова Р. О. Складнопідрядні речення в сучасній українській літературній мові. Київ: Інститут української мови; Видавничий дім Дмитра Бураго, 2012. 368 с.
33. Христіанінова Р. О. Безсполучникові складносурядні речення в сучасній українській мові. *Філологічні студії : Науковий вісник Криворізького національного університету : зб. наук. праць*. Вип. 9. Ч. 2. Відп. ред. Ж. В. Колоїз. Кривий Ріг, 2013. С. 185–194.
34. Христіанінова Р. О. Складні речення зі взаємозалежними частинами в сучасній українській мові. *Мовознавчий вісник : зб. наук. пр.* Відп.ред. Г. І. Мартинова. Черкаси, 2014. Вип. 19. С. 97–103.
35. Христіанінова Р. Семантико-синтаксичні різновиди безсполучникових складносурядних речень у сучасній українській мові. *Типологія та функції мовних одиниць : наук. журн.* Гол. ред. Н. М. Костусяк. Луцьк: Східноєвроп. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2014. № 1. С. 263–274.
36. Христіанінова Р. Безсполучникові складнопідрядні речення в сучасній українській мові. *Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки*. Серія : Філологічні науки. 2014. № 2 (279). С. 3–7.

37. Христіанінова Р. Складнопідрядні речення відповідності / невідповідності в сучасній українській літературній мові. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. Серія “Лінгвістика” [зб. наук. праць]. Вип. 21. Херсон: ХДУ, 2014. С. 35–38.
38. Христіанінова Р. Складні речення з недиференційованим зв’язком у сучасній українській мові. *Типологія та функції мовних одиниць : наук. журн.* Гол. ред. Н. М. Костусяк. Луцьк: Східноєвроп. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2014. № 2. С. 262–274.
39. Христіанінова Р. О. Формально-граматична організація складносурядних речень / Р. О. Христіанінова // Наукові записки Бердянського державного педагогічного університету. Філологічні науки : [зб. наук. ст.] / [гол. ред. В. А. Зарва]. – Вип. IV. – Бердянськ : ФО-П Ткачук О. В., 2014.– С. 171–180.
40. Христіанінова Р. О. Два способи творення складносурядних речень у сучасній українській мові / Р. О. Христіанінова // Лінгвістична теорія та практика: історичне надбання, актуальні проблеми та перспективи розвитку : матеріали VIII міжнародної науково-практичної конференції, присвяченої пам’яті д. філол. наук, проф. А. К. Корсакова, 12–13 грудня 2014 р., МГУ. – Одеса : МГУ, 2014. – С. 21–23.
41. Христіанінова Р. О. Співвідношення змістів предикативних частин у складносурядних реченнях / Р. О. Христіанінова // Мовознавчий вісник : зб. наук. пр. / МОН України; Черкаський нац. ун-т ім. Б. Хмельницького / [відп. ред. Г. І. Мартинова]. – Черкаси, 2016. – Вип. 21. – С. 118–126.
42. Христіанінова Р. Типологія присудків у сучасній українській мові / Раїса Христіанінова // Типологія та функції мовних одиниць : наук. журн. / [редкол. : Н. М. Костусяк (гол. ред.) та ін.]. – Луцьк : Східноєвроп. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2016. – № 1 (5). – С. 182–201.
43. Христіанінова Р. О. Дуплексив у формально-граматичній та семантико-синтаксичній структурі речення. *Мовознавчий вісник: зб. наук. праць*. Вип. 24–25. Черкаси, 2018. С. 23–32.
44. Христіанінова Р. О. Еволюція вчення про складнопідрядні речення в українській лінгвістиці I половини ХХ ст. *Philological science and education: transformation and development vectors : Collective monograph. Vol. 2.* Riga, Latvia : “Baltija Publishing”, 2021. С. 299–317
45. Шитик Л. В. Синхронна перехідність синтаксичних одиниць в українській літературній мові. Черкаси: Видавець Чабаненко Ю. А., 2014. 474 с.
46. Bak P. *Gramatyka języka polskiego*. Warszawa : Wiedza Powszechna, 2010. 508 s.
47. Brown K., Miller J. *Syntax : A Linguistic Introduction to Sentence Structure*. London and New York, 1996. 382 p.

Інформаційні ресурси:

1. Вихованець І. Р., Городенська К. Г. Теоретична морфологія української мови: [академ. граматика укр. мови]. За ред. І. Р. Вихованця. Київ: Унів. вид-во «Пульсари», 2004. 400 с. URL: https://www.pulsary.com.ua/shop/index.php?id_product=88&controller=product&id_lang=3
2. Грищенко А. П., Мацько Л. І., Плющ М. Я., Тоцька Н. І., Уздиган І. М. Сучасна українська літературна мова/ за ред. А. П. Грищенко. 3-є видання, доповнене. Київ: Вища школа, 2002. 439 с. URL: <http://194.44.152.155/elib/local/sk649258.pdf>
3. Горпинич В. О. Морфологія української мови. Київ: ВЦ «Академія», 2004. 336 с. URL: http://shron1.chtyvo.org.ua/Horpynych_Volodymyr/Morfolohiia_ukrainskoi_movy.pdf
4. Загнітко А. П. Сучасний синтаксис і фразеологія: особливості структурних і семантичних зв’язків. URL: http://www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/znpkhnpu_lingv/2009_27/21.html
5. Олійник О. Б., Шинкарук В. Д., Гребницький Г. М. Граматика української мови. Київ: Кондор, 2007. 544 с. URL: <http://194.44.152.155/elib/local/r428.pdf>

6. Плющ М. Я. Граматика української мови. Морфеміка. Словотвір. Морфологія. Київ: Видавничий Дім «Слово», 2010. 328 с. URL: <http://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/123456789/23770/1/Plushch%20M.%20Ya.%20Hramatyka.pdf>
7. Попова І. С. Принципи формування системи основних синтаксичних одиниць української мови. URL: http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/dlgum/2008_7/17.html
8. Татьянченко Н. Ф. Атрибут як смисловий компонент у межах простого речення. URL: http://www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/stling/2010_4/076_080.pdf
9. Khrystianinova R. O. Syncretic constructions with signs of complex sentences in modern Ukrainian. *Modern Approaches to Philological Studies*. Collective monograph. Lviv-Toruń : Liha-Pres, 2020. P. 81–105 (1,42 др. арк.). DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-196-4/81-105>
10. Шундель Т. Неоднозначність кваліфікації простих та складних речень. URL: http://www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/Nz/2011_96_2/statti/28.pdf